

Ter attentie van de Partijvoorzitsters en
Partijvoorzitters

Brussel, 17 juli 2023

Dames, Heren,

Het Platform Recht voor Iedereen (PVRI) is een feitelijke vereniging die actoren uit het Belgische maatschappelijk middenveld en de juridische wereld - organisaties, vakbonden, collectieven - uit het noorden en het zuiden van het land verenigt, met als doel de toegang tot justitie voor iedereen te bevorderen. Het doel is om de toegang tot het recht voor iedereen in België te bevorderen en te verdedigen, door middel van collectieve acties om na te denken, te sensibiliseren en eisen te stellen.

Met het oog op de verkiezingen van 2024 heeft het Platform een aantal obstakels voor de toegang tot het justitie geïdentificeerd en wil het uw aandacht hierop vestigen. Steunend op zijn ervaring op het terrein heeft het Platform mogelijke oplossingen geïdentificeerd voor de hieronder opgesomde obstakels.

1. De kosten van de rechtspleging voor de rechtzoekenden

Toegang tot de rechterbank is een recht dat door de grondwet wordt erkend. De betaling van gerechtskosten in hun veelvoud (advocaatkosten, btw, deurwaarderskosten, dossierkosten, enz.) brengt veel rechtzoekenden in financiële moeilijkheden of verhindert hen zelfs om hun rechten te doen gelden.

Het PRVI is verheugd over de verhoging van het inkomensplafond dat toegang geeft tot rechtsbijstand, ingevoerd door de wet van 31.7.2020 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek om de toegang tot tweedelijnsrechtsbijstand en rechtsbijstand te verbeteren door de ter zake geldende inkomensmaxima, te verhogen. Het is een feit dat een groter aantal rechtzoekenden nu toegang heeft tot een advocaat die tussenkomt in het kader van de rechtsbijstand.

Het PRVI vraagt om de drempels voor toegang tot volledig kosteloze rechtsbijstand vast te stellen boven de armoedegrens, geïndexeerd naar het lopende jaar, om effectieve en werkelijke toegang tot justitie te garanderen en om te voorkomen dat een beroep op

justitie de middelen van rechtzoekenden onder deze drempel zou brengen. Deze indexering ten opzichte van de armoedegrens is essentieel in een tijd van hoge inflatie.¹

Om meer mensen te laten genieten van rechtsbijstand, **moet de inkomenscategorie die toegang geeft tot gedeeltelijk gratis rechtsbijstand worden verhoogd**, zodat mensen net boven de armoedegrens ook kunnen gebruik maken van effectieve toegang tot justitie. Het PRVI is ook voorstander van de invoering van progressieve gedeeltelijke rechtsbijstand, die afhankelijk zou zijn van het inkomen, om het huidige in/out-systeem² te vermijden. Om mensen niet te ontmoedigen om aan het werk te gaan, stelt het PRVI voor dat mensen die het minimumloon betalen gedeeltelijke rechtsbijstand krijgen, d.w.z. dat gedeeltelijke, en indien nodig progressieve, bijstand wordt verleend aan een alleenstaande met een inkomen tot 1.930,00 euro.

Voor het Platform biedt de rechtsbijstandverzekering geen volledige oplossing om toegang tot justitie voor iedereen te garanderen. De kosten van de verzekeringspremie, de betaling van het eigen risico, het beperkte aantal gedekte schadegevallen, de proefperiodes en het plafond voor de door de verzekering gedekte bedragen per schadegeval zijn allemaal valkuilen die het verzekeringssysteem ineffectief maken.³ Bovendien zal de fiscale stimulans die deze verzekering biedt - een belastingvermindering van 40% op het bedrag van de verzekeringspremie, met een plafond - waarschijnlijk worden afgeschaft door deze wetgever.

2. De gerechtelijke achterstand

Sinds vele jaren laten juristen en organisaties hun stem horen om de politiek te wijzen op de onhoudbare achterstand van de rechtbanken. Er zijn verschillende gerechtelijke procedures aan de gang, in België en voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, om de Belgische staat, wiens rechtssysteem te traag is, te veroordelen. Artikel 6 van het EVRM voorziet in het recht van individuen om hun zaak binnen een redelijke termijn behandeld te krijgen.

¹ De financiële armoedegrens komt overeen met 60% van het mediane inkomen van de bevolking (EU-SILC-statistieken, overgenomen door STATBEL). De EU-SILC-enquêtes worden gepubliceerd in het jaar nadat de gegevens zijn verzameld, en de gegevens hebben betrekking op het inkomen van het voorgaande jaar. Daarom is vooral in perioden met hoge inflatie, zoals in 2022 en 2023, indexering naar het huidige jaar nodig om de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen.

De armoedegrens voor 2022 is bijvoorbeeld 2.868,00 euro per maand voor een huishouden van twee volwassenen en twee kinderen (STATBEL, februari 2023). De drempel voor toegang tot volledig gratis rechtsbijstand voor een samenwonende persoon is echter slechts 1.717,00 euro sinds september 2022 (maandelijks inkomen en middelen). De aftrek voor personen ten laste bedraagt 334,73 euro (juli 2023). Om in aanmerking te komen voor rechtsbijstand moet een stel met twee kinderen een inkomen hebben van maximaal 2.676,46 euro (1.717,00 euro + (2*334,73)). Er is dus een verschil van €495 met de armoedegrens van 2022 (niet geïndexeerd).

Een koppel met twee kinderen dat onder de armoedegrens leeft en 2.700 euro per maand verdient, zal dus geen toegang hebben tot volledig gratis rechtsbijstand. Ze zullen ook geen toegang hebben tot gedeeltelijk gratis rechtsbijstand, aangezien het netto maandinkomen van het huishouden niet onder de 2.676,46 euro komt (drempel van 2.007 euro + 2 kinderen ten laste).

² Op dit moment zijn een alleenstaande met een inkomen van meer dan €1.717,00 en een huishouden met een netto maandinkomen van meer dan €2.007,00 (plus €334,73 per persoon ten laste) uitgesloten van bijstand. Ter vergelijking: het minimumloon in België bedraagt momenteel €1.954,99 (bruto), wat overeenkomt met ongeveer €1.820,00 netto voor een werknemer in loondienst en ongeveer €1.930,00 voor een samenwonende werknemer met een echtgeno(o)t(e) en twee kinderen ten laste.

³ Zie voor een meer gedetailleerde analyse de toelichting en het standpunt van het Platform, gepubliceerd op zijn website op 24.12.2019.

Het gebrek aan menselijke en financiële middelen in het rechtssysteem is flagrant.⁴ Het PRVI dringt erop aan dat het rechtskader volledig wordt gevuld met magistraten, griffiers en administratief personeel van de Hoven en Rechtbanken zodat justitie haar taken kan vervullen. Het kader moet voldoende flexibiliteit bieden om rekening te houden met de - soms langdurige - afwezigheid van zieke of gedetacheerde magistraten.

De griffies en rechters moeten ook kunnen beschikken over moderne, krachtige IT-middelen om hun administratieve werklast te verlichten en rechters in staat te stellen binnen een redelijke termijn uitspraak te doen.

De achterstand in rechtszaken is ook te wijten aan het grote aantal, soms plotselinge, procedures die voor de rechter worden gebracht omdat de overheid niet naar behoren functioneert⁵ of omdat de staat nalaat rechterlijke beslissingen uit te voeren.⁶ De staat heeft een bepaalde verantwoordelijkheid in het **organiseren van overheden die ten dienste staan van de burger** en die werken met respect voor de grondrechten van de burger. Het moet de **beslissingen van de hoven en rechtbanken uitvoeren** en verwacht van de burgers dat ze hetzelfde doen.

3. Ontoegankelijkheid van rechtbanken

De gebouwen van justitie moeten geografisch bereikbaar zijn via het openbaarvervoernetwerk. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de bereikbaarheid van de vrederechter, per definitie een lokale rechter. De PRVI is **tegen elke afschaffing van bestaande rechtszalen** voert campagne voor het herstel van afgeschafte gerechtszalen, in het bijzonder in uitgebreide gerechtelijke arrondissementen.

Het PRVI vestigt ook de aandacht op de groeiende en schadelijke trend om de uren en methoden van toegang tot diensten te verminderen. Het is absoluut noodzakelijk dat rechtszoekenden hun dossiers kunnen raadplegen, kopieën van documenten kunnen verkrijgen of proceshandelingen kunnen verrichten tijdens de openingstijden van de gerechtsgebouwen, zonder beperkingen als gevolg van sanitaire maatregelen die inmiddels achterhaald zijn.

Het PVRI maakt zich ook zorgen over de **fysieke toegankelijkheid** van rechtszalen, **voor mensen met beperkte mobiliteit en/of handicaps**, **voor mensen zonder (elektronische) identiteitsdocumenten** (die bij de ingang van bepaalde gebouwen worden gecontroleerd) en **voor mensen die geen toegang hebben tot IT-instrumenten**. Het PVRI wil graag uw

⁴ Dit wordt nogmaals benadrukt door de Europese Commissie in haar verslag over de rechtsstaat 2022 - een hoofdstuk gewijd aan de situatie van de rechtsstaat in België, Luxemburg 13.7.2022, https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_fr.

⁵ Ter illustratie: dit disfunctioneren manifesteert zich wanneer de overheid het geldende wettelijke kader niet respecteert, geen uitspraak doet binnen de termijnen, uitspraak doet zonder rekening te houden met de bijzonderheden van de zaak, de verdeling van bevoegdheden met andere partijen schendt of opeenvolgende onwettige beslissingen neemt zonder rekening te houden met de kracht van gewijsde van de gerechtelijke beslissingen die zijn genomen.

⁶ Het contentieux ten gevolge van de opvangcrisis is hier het perfecte voorbeeld: één dossier kan leiden tot een eenzijdig verzoekschrift, een kort geding en een procedure ten gronde voor de arbeidsrechtbank. In geval van hoger beroep moet het arbeidshof zich over drie nieuwe verzoekschriften buigen. De burgerlijke rechtbanken werden ook aangesproken, ten gevolge van de niet-naleving van de uitspraken van de arbeidsrechtbank.

aandacht vestigen op het wetsvoorstel rond digitalisering, dat onzekerheid en uitsluiting versterkt.

4. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht bedreigd

Om bij te dragen aan sociale vrede moet de rechterlijke macht onafhankelijk zijn.

De uitvoering van de wet van 18 februari 2014 tot invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie bedreigt deze onafhankelijkheid. Ze wordt uitgevoerd zonder overleg met de Raadgevende Raad van de Rechterlijke Macht en geeft het College van Openbare Ministerie en het College van Hoven en Rechtbanken belangrijke bevoegdheden, zonder democratische controle: de verdeling van het budget tussen de gerechtelijke entiteiten van het land, de bepaling van hun doelstellingen, de definitie van de organisatieprincipes, de interne controle en het welzijnsbeleid. Het **PRVI eist dat de organisatie van de rechterlijke macht de elementaire beginselen van de institutionele democratie respecteert en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht niet in gevaar brengt**. De belangen van de rechtzoekenden moeten het doorslaggevende criterium blijven voor de goedkeuring van elke hervorming op het gebied van justitie.

Het Platform Recht voor Iedereen roept de politieke partijen op om van toegang tot justitie een prioriteit te maken. Toegang tot de rechter voor zoveel mogelijk mensen is een conditio sine qua non voor democratie. Te veel rechtzoekenden, ontmoedigd door administratieve en financiële verplichtingen, door de achterstand van rechtszaken of door de schijn van partijdigheid in het rechtssysteem, geven het op om hun rechten te doen gelden.

Het PJPT dankt u voor uw reactie op deze brief.

Voor het Platform Recht voor Iedereen,

Jennifer Sevrin

Ledenorganisaties het Platform Recht voor Iedereen:

Association de Défense des locataires sociaux, Association pour le Droit des Etrangers, Association Syndicale des Magistrats, Atelier des Droits Sociaux, Caritas International, Centre d'Action Laïque, CIRE, Collectif Solidarité Contre l'Exclusion, DEI-Belgique, Espace Social Télé Service, Fairwork Belgium, Infor droits, Infor Jeunes, Jesuit Refugee Service, Ligue des Droits Humains, Ligue des familles, Medimmigrant, Netwerk Tegen Armoede, Progress lawyers Network, Réseau Belge de Lutte contre la Pauvreté, Le Forum Bruxellois contre les inégalités, Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté, Samenlevingsopbouw, Service Droits des Jeunes de Bruxelles, Syndicat des Avocats pour la Démocratie, Vrouwenraad.